

תגובות*

א. הרב נחום אליעזר רבינובויץ

רב תודות למשיג שעבר על תשובותי ומעיר עליהן הערות, ויהי רצון שמיניה ומינאי תסתיים שמעתתא.

הרואה יראה שבארבעת ההשגות הראשונות אין לו טיעונים על עצם נכונות ההוראות שכולן בנויות על מקורות נאמנים. טענותיו הן בתחום אחר לגמרי:

אמנם כך הוא הדין, אבל אין להורות כך, "אולי יביא הדבר גם לזלזול בהלכה ולחילול השם גדולים כפליים!" יש להבין לרוחו... שמפחד משום כך, ושמא גם אירע לו מקרה בדרך שמחוק חששה זו. אבל כנגד זה מעיד הנסיון של שנים שרוב המקרים טיפוח יחסי אימון בין כל סוגי חיילים מביאה להעלאת כבוד התורה.

כבר כתב החפץ חיים זצ"ל על כגון זה: "והעיקר מכל אלו אם הוא רוצה למצוא חן ביני ה' ואדם יראה שלא להתעצל בימות החול ויעשה כמה וכמה פעולות יותר מכפי הראוי לחלקו ובוזה ימצא חן בעיניהם... מה שאין כן אם בימות החול יהיה עצל ויטיל כל הפעולות על חבריו תהיה מריבה ביניהם וכו'" (מחנה ישראל ז, ו). אם כך היה בצבאו של הצאר ש"ט (שחיק טמיא), ק"ו בן בנו של ק"ו בצה"ל!

ואשר להוראות שנוגעות לחייל עצמו בלבד, נר לרגלי הוא מאמרו ז"ל: כשם שאסור לטהר את הטמא, כך אסור לטמא את הטהור. והרי המעין בפנים הספר יראה שהתנאים בהם ניתן לחלק מפורשים היטב, ואין לחשוך בבני תורה שיבואו להקל במקום שלא ניתנה רשות. מאידך אין ספק כי בתנאי לחץ רבוי חומרות מביא לידי קולא, וד"ל.

בהשגה החמישית בלבד מעלה הכותב נימוקים ענייניים אלא שלא בירר את הנושא כל צרכו והסתמך על כך ששאל "אחד מגדולי הרבנים והסכים עמי להתיר". אף הוא קובע בפסקנות: "מותר להניח בתוכו גם ציוד אחר שאינו בטחוני... כשמוציאים בתרמיל גם ציוד חיוני". אמנם התנא שנה לנו (ראש השנה כב, א): "ואם צודה להם, לוקחין בידן מקלות; ואם היתה

* תשובותיו של הרב זכריה בן שלמה לתגובות אלו תתפרסמה בסיד בכרך הבא. גם הקוראים מוזמנים לשלוח את תגובותיהם, הן למאמרים שבשער זה הן לכל מאמרי הספר.

דרך רחוקה, לוקחין בידם מזונות, ועתה יש להוסיף שלוקחין עמהם באותו תרמיל כל מה שהם רוצים? האמנם?

והנה בנושא זה כבר פנה אלי רב נכבד ואעתיק פה מה שענית לך.

התוספות (שבת צ, א ד"ה המוציא) מפרשים את המשנה: המוציא קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינים הרבה אינו חייב אלא חטאת אחת, "דמייירי כגון שנודע לו על מין זה ונתכפר לו וחזר ונודע לו על מין אחר, אפילו הכי פטור". שוב מקשים מברייתא (להלן שם צג, ב): "ואם היה הכלי צריך לו, חייב אף על הכלי".

ומתרצים בשם רבינו תם: "דוקא בכלי ואוכלים שבתוכו — מחלקין ידיעות, אבל האוכלין שבתוך הכלי אפילו כפרות אין מחלקות". לפיכך אינו חייב על כל מין ומין לבדו אפילו יש בכל מין לבד כשיעור, אלא יש חיוב אחד על הכל.

ונלפע"ד להביא ראיות לסברת רבנו תם. שבת ג, א: הטעינו חבירו אוכלין ומשקין והוציאן — חייב. למה לו להזכיר גם אוכלין וגם משקין? וכי לא יתחייב על כגורגרת אוכל בלבד? אלא לכאורה משמע שחייב רק אחת על הכל ומשמיענו שאוכלין ומשקין ממינים שונים נחשבים הכל סוג אחד ואינו חייב אלא אחת על הכל.

כמו כן שנינו בברייתא שבת קמב, א: המוציא כליו מקופלים ומונחים על כתיפו, וסנדליו וטבעותיו בידו — חייב. פירש רש"י: בידו — בקומצו, שלא כדרך מלבוש. וב"י פשוטה" הלכות שבת יח, כח ביארתי כי זהו מקורו של הרמב"ם שכתב: ואפילו הוציאן בתוך כפו אינו חייב אלא אחת — שם הוצאה אחת היא. רש"י פירש: בידו = בקומצו; הרמב"ם פירש: בידו = בכפו. למה שנה התנא לשון רבים: כליו מקופלין, וכן סנדליו וטבעותיו? אלא משמע שכל הבגדים נחשבים סוג אחד, וכן סנדלים וטבעות נחשבים סוג אחד (שמא בגלל שרגלין לשאת אותם כולם ביד), ואינו חייב אלא אחת על הכל בסוג אחד, כל שהוציאם ביחד ואפילו בלא כלי האוגדן ביחד.

ברם סברא זו של רבינו תם אינה מבוארת די צרכה, כי מה הן אמות המדה לקבוע מה נחשב סוג אחד ומה לא? אולם איך שיהיה, נראה שיש סוגים כגון: א. אוכלין ומשקין, ב. בגדים, ג. דברים קטנים שמחזיקין אותן כולן בכף היד, וכיוצא בהן דברים שבדרך כלל האדם מתכוון לכולם לצורך אחד. אלא שלא ניתן להחליט האם תחמושת ותפילין הם מסוג אחד אם לאו? ושמא הן דומין לכלי ואוכלין שאם דעתו על שניהם יתכן חיוב שתי חטאות?

אולם אפילו בדברים שהם מאותו מין ממש, אף שבודאי אין ידיעה

ואפילו לא כפרה מחלקת, ובגלל כך לא יתכן חיוב חטאת על כל שיעור ושיעור, מכל מקום עדיין שייך איסור אחר של מרבה בשיעורין. הר"ן (על הרי"ף ביצה פרק ב רמז תתפא ד"ה ומיהא) מוכיח ממנחות סד,א שגם כאשר אין ריבוי פעולות, יש מושג של ריבוי בשיעורין. בגמרא שם דנו על חולה שאמדוהו לשתי גרוגרות ויש שתי גרוגרות בשני עוקצין ושלש בעוקץ אחד – מה עדיף? נקצוץ לו שתיים בשתי פעולות כי זהו מה שהוא צריך, או שמא מוטב לקצוץ את העוקץ שיש בו שלש כדי למעט בבצירה? הגמרא מסיקה כי עדיף למעט בבצירה, ונביא לו שלש. ברם לא שאלו על שתיים בעוקץ אחד ושלש בעוקץ אחד, ומשמע שזה פשוט שעדיף לקצוץ אותו שיש בו רק שתיים.

הרי מוכח שאם קוצץ את העוקץ שיש בו שלש שיש בכך איסור רבוי בשיעור. הר"ן מאריך להוכיח שאיסור ריבוי בשיעורין הוא דאורייתא. אמנם הוא עצמו מביא את דעתו של הרשב"א ז"ל (בחידושי לחולין טו,ב ד"ה המבשל) שהמרבה חתיכות בקרירה קודם שיתן אותה על האש לית כאן איסורא דאורייתא אלא דרבנן בלבד, ומפרש את הגמרא מנחות הנ"ל כדעתו. ועיין בשו"ת עמודי אור לר"ש הליר ז"ל (סי' סד) שמפרש בתוספות שבת לט,א (ד"ה אלא) שדעתם כהרשב"א שאיסור רבוי בשיעורין הוא מדרבנן ולא מן התורה.

אמנם הרשב"א ז"ל מוסיף להסביר שגורו איסור רבוי בשיעורין רק במקום שיש מלאכה דאורייתא, אבל אם הפעולה אינה נאסרת אלא מדרבנן, כגון לחמם מים בשבת ע"י נכרי, אין בה איסור רבוי בשיעורין.

מעתה ניתן להבין מה שכתב החפץ חיים ז"ל ב"מחנה ישראל" (פרק ז) בענין הוצאת חפצי רשות לחייל שמוכרח להוציא ציד צבאי, שהוא עצמו לא הסביר טעמו וגימוקו. תחילה כתב כמסתפק: "אפשר דאין על זה איסור", ולבסוף כתב: "דיש לסמוך במקום הרחק כזה... שיניחם בתוך יתר החפצים שמוכרח לישא אותם מצד הצווי וישאם ביחד, ולא ישא החפצים הנוספים ביד בפני עצמו".

הרואה יראה על פי מקור שאר העצות שכתב שם, שכל ההיתר בנוי על כך שאין לנו בזמן הזה רשות הרבים דאורייתא (ראה מג"א סי' שא ס"ק מו). מעתה אין כאן אלא איסור דרבנן ולדעת הרשב"א הנ"ל אין איסור רבוי בשיעורים בהוצאה לכרמלית. אמנם גם לדעה זו, ההיתר שייך רק אם כל החפצים הם מסוג אחד; ואם הם בתרמיל, דוקא אם אין לו צורך מיוחד להוציא את התרמיל, ולפיכך הוא בטל לתכולתו. אבל אם רוצה לקחת עמו את התרמיל כדי שיוכל להשתמש בו במקום שהולך שם, כי אז גם לרבינו תם הרי זה ככלי שדעתו עליו ויש כאן הוצאה נפרדת.

אין צריך לומר שאם יש כאן שתי הוצאות ממש, שבכך שייך חיוב שתי חטאות בדאורייתא – זה אסור גם בכרמלית. ועל כך כתב החפץ חיים: "ולא ישא החפצים הנוספים ביד בפני עצמו".

כת"ר הפנה אותי למאמרו של הרב נויבירט שליט"א (המעין תמוז תשכ"ז עמ' 12). אף הוא לא ביאר טעם הדין והסתמך על המחנה ישראל. אולם החפץ חיים לא הזכיר תרמיל או בלי; הוא כתב "שיניחם בתוך שאר החפצים וכו'". יתכן שלא הזכיר תרמיל או בלי כגון מזוודה וכיו"ב, מפני שבדרך כלל אין הצבא מחייבו לשאת תרמיל, אבל החייל עצמו זקוק לאותו תרמיל בכל מקום שילך שם, אשר על כן נמצא שדעתו גם על הכלי, ובאופן כזה אין הכלי בטל לחפצים שהם בתוכו. אמנם הרב נויבירט שליט"א כן מזכיר "תרמיל" ותופש כדבר פשוט שהחפץ חיים התיר לשים בתוך התרמיל גם ציוד צבאי וגם חפציו הפרטיים של החייל, ולפענ"ד אין הדבר פשוט כל כך. רק אם הקיטבג אף הוא צורך בטחוני יהא מותר להוציאו.

העולה מכל הנ"ל הוא שאם החייל נושא על כתיפו ציוד צבאי, לדעת המחנה ישראל יש מקום להתיר לתחוב בתוך הציוד הזה חפצים אחרים בהנחה שגם הם נחשבים כסוג החפצים הצבאיים, ובגלל כך אין כאן הוצאה נפרדת לדעת רבינו תם; והואיל ואין לנו בזמן הזה רשות הרבים להרבה פוסקים, נמצא לדעת הרשב"א שלא גזרו בכך על ריבוי שיעורים. אף שההיתר הוא מאד דחוק, מכל מקום בודאי המתיר בשעת הדחק גדול יש לו על מי לסמוך, וכן ראוי להורות.

אבל לפענ"ד אין מקום להתיר לשים חפצי רשות בכיסים שבאפוד, גם כשיש חפצי בטחון בכיסים אחרים, כי ביארתי בתשובה שם שכל כיס יש לדונו כהוצאה נפרדת וכנ"ל. לפיכך גם לדעת הפוסקים שאין לנו היום רשות הרבים, אין מקום להתיר הוצאות נפרדות שאילו עשה כך ברשות הרבים דאורייתא ידיעות מחלקות ביניהן.

ב. הרב יצחק קופמן

השגה א: בספר הצבא כהלכה נכתב שדין הנשק ככלי שמלאכתו לאיסור. ההשגה נחלקת לשנים.

חלק א: "ועיין לעיל בהערותי...".

תשובה: בהערה שצויינה, תמה הרב המשיג על הספר רצו"מ "וכי היתר הזנת העוזי מעל המיטה, הקרוי צורך מקומו, תלוי בזה שיש עוד שימושים

לכלי שמלאכתו לאיסור? עוד הוסיף: "ואם בוונתו לומר שבלי שמלאכתו לאיסור מותר להזיזו לצורך גופו או מקומו רק אם יש צד של היתר, אף שדבריים אלה אינם נראים" וכו'. וכאן קובע הרב המשיג דבר מהודש, שיש להבדיל בין שימוש יעודי שהנשק נועד לו ועשוי לו, והוא הקובע בהגדרת הכלים, ואילו השימוש בנשק לפתיחת בקבוקים אינו שימוש יעודי... אלא הוא רק מדיני המוקצה שבכלי" וכו'.

נראה שאין להקשות על הניכתב בספר רצ"מ משום שהדברים מבוססים על ראשונים ואחרונים. ראה בספר תהילה לדוד סימן רס"ו ס"ק ח שפירש את דברי בעל המאור "ולכאורה כוונתו דאף דראויין למלאכתם, מ"מ כיון שהיא מלאכה האסורה בשבת ולא חזי לגופן לשום דבר המותר בשבת, אף לצורך מקומן אסור לטלטלן, ולכאורה כן הדין בכל כלי שמלאכתו לאיסור, אם אינה ראוייה לצורך שום דבר המותר בשבת אסור לטלטלה אף לצורך מקומה". וכן פסק בשו"ת אבני נזר או"ח סימן ת"א "דהא אפילו כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, היינו דחויין לאיזה דבר, אבל בדלא חויין כי אם לרבר איסור ההיא פשיטא דאסור לטלטלן". וכן כתב בפמ"ג אשל אברהם סימן ש"ח ס"ק י"ב, וכן כתב רע"א על שו"ע סימן רס"ו בסופו, "דכל שיש לו מציאת היתר טילטול בשבת לגופו, היינו לתשמישים הרגילים בו בחול, מותר גם לצורך מקומו, אבל שופר דאין רגילים ליתן בו מים לתינוק וליכא מציאת טילטול לגופו, בזה גם לצורך מקומו אסור".

אומנם יש חולקים על הנ"ל, כגון הרשב"א שהובא בתהילה לדוד הנ"ל, וכן משמע מערוך השולחן סימן רע"ט ס"ק א, אולם נראה שיש לניכתב בספר רצ"מ על מי לסמוך ואין ראוי לכתוב שדברים אלה אינם נראים. אשר לקביעת הרב המשיג שיש להבדיל בין שימוש יעודי לשימוש משני וכו', נראה לי שאין לקבל את הדבר משום 3 סיבות: (1) כיון שזהו חידוש הלכתי יש לבססו, ואין להסתפק בדיוק מלשונו של הרמב"ם (גם כשהגירסא מוסכמת). (2) המשנה ברורה סימן ש"ח ס"ק כ כתב "כלי שמלאכתו להיתר והוא הדין אם היה כלי שמלאכתו לאיסור והיתר, גם כן לא מקצה דעתו מיניה".

ואם כן לפי סברא זו מה לי שימוש יעודי או לא יעודי, העיקר שלא מקצה דעתו. (ובמיוחד בנשק, וכי יש לך חייל שמקצה דעתו מן הנשק). (3) נראה שאפשר לסתור את הקביעה מתוך עיון בדברי ראשונים ואחרונים. התוס' שבת דף ל"ו, א ד"ה הא, כתבו "ושופר נמי אין דרך לגמע בו מים לתינוק"; משמע אם היה דרך לגמע, היה מותר בשבת, אף שבוודאי אין זה השימוש היעודי של השופר. וכן משמע מן הרשב"א שהובא בתהילה לדוד הנ"ל: הרשב"א כתב דחצוצרות אינה ראוי לגמע בו את התינוק כלל ומיוחדת לתקיעה, משמע אם היה ראוי לתינוק היה הדין משתנה אף שאין זה שימוש יעודי. וכן משמע משו"ת אבני נזר הנ"ל

שהביא את דברי הבית יוסף בסימן ש"ח, שתפילין מותר לטלטלן ככלי שמלאכתו להיתר, דאין איסור להניח תפילין בשבת ויום טוב. הקשה ה"אבני נזר", הרי אפילו כלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו לצורך גופו או מקומו "היינו בדחויין לאיזה דבר"? ותירץ שתפילין מותר להנות בהם דרך מלבוש אפילו בשבת וכו'. והנה ברור שהכוונה בביטוי "שראו לאיזה דבר" אפילו לשימוש משני. ובפרט שלמסקנתו שתפילין היו דבר היתר – וברור שאין זה יעוד התפילין, וכי נוצרו להיות מלבוש? מכל הנ"ל נראה שאין להבדיל בין שימוש יעודי לשימוש משני וכו'.

חלק ב: בספר 'הצבא כהלכה' הובאה ראייה לנכתב מדברי הגרש"ז אויערבך שליט"א, שהובאו בספר 'שמירת שבת כהלכתה'. כותב הרב המשיג: "מה שכתב להביא ראייה לדברי מדברי הגרש"ז אויערבך שליט"א – נראה שאיפכא מסתברא, והדברים מהוים קושיא על כל דבריו".
תשובה: נא לעיין בהקדמה ל'צבא כהלכה' עמ' 14: "לאחר שסיימתי כתיבת כל פרק שבו הבאתי דברים מפיו, הראתי לו את הגנוסח והוא הואיל לעבור על כל המקומות בהם כתבתי דברים ששמעתי ממנו או שהבנתי מדבריו. לעיתים אף העיר בכתב ידו לתוספת. השתדלתי לציין לפני הרב גם את כל המקומות שהבאתי מספריו או מספרים של אחרים שמסרו שמועות מפיו". ההערה לה מתייחסת ההשגה הובאה בזמנו לפני הגרש"ז אויערבך שליט"א בדיוק ככתבה וכלשונה, והרב שליט"א אישר את הדפסתה. נראה לי שהמשך הדיון מיותר, ואין צורך במקרה זה להזדקק לעדותו של בעל הספר אור יצחק שכן הורה לו הרב שליט"א.

השגה ב: "עיין בהערותי" וכו'.
תשובה: עיין לעיל בתשובתי להשגה א.

השגה ג: על מה שנכתב שחייל המגלה שחטר לו פריט מציוודו האישי, רשאי לבקש מחבירו פריט מיותר ולהחזירו. תמצית ההשגה: (1) סברא ששלטונות הצבא אינם מסכימים לכך. (2) לפי הדין יאוש החייל המאבד אינו חל משום שאינו בעל החפץ. (3) דין של כשני עמודים בסוגית יאוש של שליח בחפץ של בעל הבית.

תשובה: הדין החשוב על יאוש השליח אינו שייך לכאן. כל הסובר שמן הדין יש לצבא סמכות לכפות גיוס וכו', בודאי שגם סובר שהצבא רשאי לכפות על החיילים לשמור על הציוד ולקנוס בעת הצורך, גם אם הדין הרגיל היה פוטר. (מאידך, מי שיסבור שאין לצבא סמכות מן הדין לכפות, יסבור גם שחייל הנאלץ לחתום על ציוד בכפייה, אין לו חיובי שומר או שליח.) על כל פנים במקרה שהצבא פוטר חייל מחובת אחריותו לציוד, ברור לכל הדעות שהוא פטור גם מן הדין.

לסיכום: ביצבא כהלכה נכתב על סמך הסברא, שהצבא פותר את החייל במקרה הנ"ל, ואילו לרב המשיג סברא שונה. (אגב, יתכן שלפי סברת הרב המשיג, חייל שאיבד מימיה ומצא אחרת, יצטרך להשפט על המימיה שאיבד, שהרי לא חל יאוש בעלים על המימיה שנמצאה).

נבאר את העניין באמצעות שאלות פשוטות? האם מותר לחייל שחתם על בגדי עבודה להתחלף עם חייל אחר? האם חייל רשאי להרשות לחייל אחר להשתמש בציוד צבאי, כגון בשק השינה, או שמא יש לו דין של שומר המוסר לשומר בלא ידיעת הבעלים?

כמדומני שברור לכל המתמצא בצבא שמוותר. השאלה היא על סמך מה?

התשובה היא על פי אומדן דעת הבעלים. כיצד נאמוד את דעת הבעלים?

1. כשאין הדבר נוגד הוראות מפורשות.
2. השכל הישר.
3. התנהגות כללית של החיילים כשאינה נוגדת את הנ"ל.
4. נכונות של המתנהג לדווח לכל דרג בכיר.

צירוף $1+2+4$ מהווים תנאי להיתר; מאידך קריטריון 3 מסתבר שמהווה תנאי רק בדבר שכיח, שהרי בדבר שאינו שכיח אי אפשר לקבוע נוהג. הבהרה ל-1 "הוראות מפורשות" הוראות ידועות – הכוונה שאין לצפות שחייל יכיר את כל הפקודות הכתובות ואת כל העדכונים שלהן. הבהרה ל-2 "השכל הישר" – כשם שהתורה לא ניתנה למלאכי השרת, כך פקודות הצבא בענין רכוש מיועדות לאפשר לחייל לעמוד בהם. דוגמאות: החלטות במדים. אם הצבא לא יאפשר זאת – הוא יעמיס מאחד על עצמו מאוד, משום שבעת הנפקת הציוד יצטרך להתאים לכל חייל מדים לפי מידותיו. ברור שהדבר עונה על קריטריונים 1-4.

דוגמא נוספת: צוות כלי שקיבל הוראה במהלך תרגיל לילי למסור את האלונקה, ללא אפשרות לזהות את מקבל האלונקה, והאלונקה לא הוחזרה לו, ובתום התרגיל התגלה שלצוות כלי אחר יש אלונקה מיותרת, שלא היתה זהה לאלונקה החסרה. ברור שהצוות רשאי ליטול את האלונקה ולהזכות באמצעותה. ההנחה היא שהיתה תנועה נוספת של אלונקות. גם ברור שחייל שחתם על קיטבג, ומאוחר יותר גילה שלא קיבל את כל הציוד עליו חתם, ומאידך לחבירו בקיטבג ציוד עודף, שרשאי לקבל מחבירו. עיקר אבידות הציוד הן בעת פעילות בשדה, כשהתנאים האובייקטיביים מקשים מאוד על שמירת הציוד. הדבר מחייב, מחד, תשובת לב מיוחד מצד החייל לשמור על הציוד ומאידך הדבר מחייב הבנה שציוד של אחד עלול להמצא אצל האחר בלא משים, או שהוא נבלע בתוך הציוד הכללי.

בעת פירוק המחנה ואיסוף הציוד מתגלה ציוד אישי רב, ובלתי הגיוני לומר שאותו נחזיר לצבא ובמקביל החיילים ישפטו על אובדן ציוד. כמו כן, אסור לאפסנאי לשמור במחסנו ציוד עודף, וישנם טפסים מיוחדים לדווח על הציוד הנ"ל. במה דברים אמורים באפסנאות שבשיגרה; לעומת זאת יחידה שיצאה למשימה ולתרגיל, והאפסנאים מתחילים באיסוף הציוד, ברור שכל עוד לא נגמר התהליך הם אינם מדווחים על יתר או חסר. גם ברור שחייל שמצא ציוד, ומאידך חסר לו עצמו אותו סוג ציוד, יכול להחזירו על שמו. גם ברור שאפשר לתת לאפסנאי ציוד שבטעות נמצא ברשותי, במטרה שהאפסנאי יתנו לחייל אחר שחסר לו הציוד הזה. הדבר פשוט והגיוני. אין ספק שחייל שיתייצב לפני כל קצין שיפוט ויסביר שאיבד פריט ומצא אחר, יזוכה מיד, ולכן אין צורך לטרטר את החייל בהמתנה למשפט ובמקביל להטריד גם את המערכת השיפוטית. בכל המקרים הנ"ל החייל יהיה גם מוכן לדווח על איבוד ומציאת הציוד לכל גורם בכיר (קריטריון 4), וכן קיימים כאן, כאמור, $1+2+3$. (יש להדגיש שישנו ציוד ממוספר כגון נשק או כלי רכב, אותו החייל גרש להחזיר בדיוק וללא שום אפשרות החלפה, והיוצא מן הכלל מלמד על הכלל. דוגמא נוספת: חייל שנשארה ברשותו מנת קרב פתוחה, שאם לא יקחה לביתו תיזרק, אינו רשאי לקחתה לביתו. הנימוקים לאסור: (א) הדבר בניגוד לפקודות. (ב) נוגד את השכל הישר, משום שזהו פתח לשחיתות (אומנם יש שיקול נגדי של בזכות). הנימוקים להיתר: (ג) אולי מתאים לנהוג המקובל. (ד) יתכן שיש נכונות לדווח לדרג הבכיר. (במקרים יוצאים מן הכלל רשאי המפקד להרשות לחייל לקחת ואכמ"ל).

השגה ד: ראה בתשובה להשגה ג.

☆☆☆